

**YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE TİYATRONUN
ROLÜNÜ ORTAYA KOYAN İLK ESERLERDEN “NASREDDİN
HOCANIN MANSIBI” ADLI TİYATRO ESERİ**

**“NASREDDİN HODJA’S MANSIB” AS A REFLECTOR OF
IMPORTANCE OF THEATER FOR TEACHING TURKISH AS A
FOREIGN LANGUAGE**

Gıyasettin AYTAŞ*

Özet:

Bütün insanlığın tanıdığı ve ünü Türk kültür coğrafyasının dışına taşan Nasreddin Hoca, yaşadığı dönem ve günümüzde oluşturduğu etki ile varlığını her zaman hissettirmektedir. Aradan asırlar geçmiş olmasına karşın, günümüzde etkisini hissettiren ve evrensel bir kimlik oluşturan Nasreddin Hoca, yedi yüz yıllık zaman diliminde kuşakları birbiriyle kaynaştıran, kıvrak zekâsıyla güldürürken düşündürülen bir bilgedir. Türk kültürünün önemli simalarından biri olan Nasreddin Hoca’yı daha iyi tanımak ve anlamak için onu merkeze alan anlatımları çözümlenmek gerekmektedir. Batılı anlamda Türk tiyatrosunun Şinasi’nin “Şair Evlenmesi” ile başladığı kabul edilse de Osmanlı sınırlarının dışında Türkçe yazılmış tiyatro eserlerinin varlığı bilinmektedir. Bu eserlerden biri ve belki de en önemlisi “Nasreddin Mansıbı” adlı tiyatro eserdir. Eserin yazarı ve yazıldığı tarih kesin olarak bilinmemektedir. Konu olarak Nasreddin Hoca’yı alan eserin yazılış gerekçesi tam olarak kestirilememekle birlikte, Türkçe’nin söz varlığı ve güzelliklerini Nasreddin Hoca bağlamı ile ele alması bakımından çeker. Eserde, Nasreddin Hoca fıkraları arka arkaya getirilip basit bir olay örgüsü ile birbirlerine eklenmişlerdir. Oyunun konusu Konya’da geçmektedir. Konya’ya atanan bey, müderrislik makamına birini atamak ister. Adaylardan biri yoksul Nasreddin Hoca, diğeri de varlıklı ve hilekâr Uzun Osman’dır. Sonunda Uzun Osman’ın bütün hilelerine karşın müderrislik makamı Nasreddin Hoca’ya verilir. Bu görevi almasında Hoca’nın söz ustalığı ve nüktedanlığı önemli rol oynar. Aslında bey bu makamı, “sarığı en büyük” ve hediyesi en makbul olan adaya verme niyetindedir. Oyunun en önemli özelliği, Batı tiyatrosunun teknik özellikleri ile geleneksel Türk tiyatrosunun anlatma geleneğini ustalıkla yansıttığıdır. Bu bildiride, Nasreddin Hoca’yı merkezi alan ve onun etrafında gelişen ve oluşan olayları bir tiyatro eseri kapsamında ele alma gerekçesi, eser kapsamında değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Tiyatrosu, Nasreddin Hoca, Deyim ve Atasözü, Folklor

---

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü – Ankara giyayas@gazi.edu.tr

Abstract:

Nasreddin Hodja as an ageless figure for Turkish cultural geography always known by people and his effects still continue for today. Nasreddin Hodja, who has felt his influence and formed a universal identity even though it has passed ages since then, is a philosopher who thinks that his seven-hundred year time period fuses generations with each other and makes him laugh with his witty intelligence.

To understand and recognize him, one of the most important figures of Turkish culture, it is necessary to analyze the narratives/jokes of him. Even though it is accepted that Şinasi of the Turkish theater in the Western sense started with the "*Şair Evlenmesi* (Poet's Marriage)", the existence of the theater works written in Turkish outside the Ottoman borders is known. One of them is "Nasreddin's Mansıb". The date of the writer's writing and the date of his writing is not known precisely yet. Although the reason why for writing on the axis of Nasreddin Hodja can not be fully predicted, the work draws attention to the fact that the Turkic language deals with the beings and beauties of Nasreddin Hodja. In the work, Nasreddin Hodja annexes were added one after the other and these annexes were added to each other by a simple event mesh. The theme of the play is in Konya. The person who is appointed to Konya wants to give one to the *muderris* (professor). One of the candidates is the poor Nasreddin Hodja, and the other is the wealthy and deceitful Uzun Osman. In the end, despite all the tricks of Uzun Osman, the authority is given to Nasreddin Hodja. Hodja's ingenuity and humor plays an important role in this task. Actually, *the bey* (the governor) intends to give this authority to the island, which has the largest wax and the most desirable gift. The most important feature of the play is that it reflects the technical characteristics of the Western theater and the tradition of the traditional Turkish theater. In this declaration, the reason why Nasreddin Hodja takes center and develops around him and takes place in a theater piece will be evaluated within the scope of the work.

Key words: Turkish Theater, Nasreddin Hodja, Idioms and Proverbs, Folklore

GİRİŞ

Toplumsal dinamikleri oluşturan ana unsurlar arasında kültürel değerler önemli rol oynar. Bir toplumun kültürünü ve hayata yüklediği değeri anlamadan, o toplumun algı dünyasını ve dil yapısını çözümlenmek mümkün değildir. Bu yüzden ister ana dil ister yabancı dil öğretimi olsun her ikisinde de o dilin kültürüne ait veriler önemlidir.

Toplumun kültürel kodlarını oluşturan ve bu kodların toplum üzerindeki etkilerini edebi metinler aracılığı ile tespit edebiliriz. Bu eserlerin ele aldığı konu ve içerik özellikleri, kimi zaman bir devrin göstergesi olmakla birlikte, kimi zaman da belli bir alanın analizini yapmaya fırsat vermektedir. Göstermeye dayalı metinlerde bu durum daha belirgin bir

biçimde ortaya çıkmaktadır. Bir izleyici huzurunda sergilenen bu eserler, karşılıklı etkileşimi sağlamanın yanında, gösterme unsurlarının etkili kullanımı sayesinde çok yönlü bir öğrenmeye kaynaklık etmektedir.

Toplumsal temsil yeteneğine sahip olanlar, kimi zaman bir dönemi kuşatır, kimi zaman da her dönemde etkisini ve varlığını devam ettirir. Bu kişilerin düşünce sistemi ve zihniyet dünyası üzerinde analitik bir inceleme yapmak hem toplumun hayata bakışını hem de o toplumun varlık felsefesini anlamayı sağlayacaktır.

Bir toplumun zihin dünyasını gösteren mizah, aynı zamanda o toplumun düşünce sistemi ve hayata bakışını da gösterir. Türk mizahının kaynağını oluşturan önemli figürlerden biri olan Nasreddin Hoca, aynı zamanda Türk milletinin dili ve sosyal ve demografik aynasını oluşturur. Bu yüzden Nasreddin Hoca, dünyada örneğine çok az rastlanabilecek bir anlatım derinliğine ve nükte gücüne ulaşmış, bu özellikleri ile sınırları ve zamanları aşarak günümüze kadar gelebilmişlerdir.

Nükte yapmak, nükteli söz söylemek veya bir anlamı çok kısa ve öz bir biçimde somutlaştırmak, keskin bir zekâ ve kavrayışa sahip olmayı gerektirmektedir. Türk mizahında oldukça yaygın olan bu tutum, Türk sanatında ve edebiyatında geniş bir yer tutar. Türk anlatım geleneğinde çoğu zaman bir sözü eğip bükmeden, dallandırıp budaklandırmadan anlatma bu anlayışın bir sonucudur.

İslamiyet'in kabulünden sonra ortaya çıkan yeni anlayış, bir taraftan İran, diğer taraftan Arap kültürü ile anlama ve anlatıma yeni bir boyut kazandırır. Her ne kadar geçmişten getirilen birikimlerden tam anlamıyla vazgeçilmemiş olsa da bunların önemli bir kısmı yeni kültür ortamının unsurlarıyla bezenerek değişmiş ve dönüşmüştür.

Türk toplumunun yaşam tarzı ve ürettiği değerler diğer toplumların her zaman dikkatini çekmiş ve merak konusu olmuştur. Özellikle yükseliş döneminde Türk dili ve kültürüne ilgiyi artırmış, birçok Batı ülkesinde kurslar düzenlenmiş okullar açılmıştır. Buralarda Türk kültür ve edebiyatından örneklere yer verilmiştir. Bu örnekler arasında Nasreddin Hoca'ya ait anlatımların daha fazla yer aldığı görülmektedir.

1. NASRETTİN HOCA'NIN MANSIBI

Tiyatro, bir sahne faaliyeti olarak insanlık tarihinin en eski sanatlarından biridir. Bir seyirci huzurunda ve oyuncular aracılığı ile sergilenen bu sanatın en önemli özelliği etkileşimli olması ve doğrudan hitap edebilme özelliğine sahip olmasıdır. Tiyatronun eğlendirici olduğu kadar eğitici bir sanat dalı olmasından ötürü, onun eğitim yönünden her zaman yararlanılmıştır. Günümüzde form değiştirerek yaratıcı drama adı ile

yaygınlaştırılan bu anlayışın temelini de tiyatronun beslediği unutulmamalıdır.

Türk tiyatro edebiyatının geçmişi ile ilgili ileri sürülen görüşlerin önemli bir kısmı, bu anlayışın bizde Tanzimat'tan sonra başladığı yolundadır. Geleneksel Türk tiyatrosunu görmezlikten gelen bu görüşün dayandığı en önemli ölçüt, tiyatronun yazılı bir metne bağlı olarak sahnelenmesidir. Her ne kadar geleneksel tiyatro yazılı bir metne sahip değilse de sahne ve seyirci unsurları bakımından tiyatronun birçok yeterliliğini yerine getirmekteydi.

Türk Tiyatro edebiyatının ilk örneklerinin ne zaman kaleme alındığı konusu ta tartışmalıdır. Yazılı olmadığı için geleneksel tiyatro ürünlerini bir kenara bırakacak olursak, Türk tiyatro eserlerinin Tanzimat'la birlikte yazılmaya başladığına ait ileri sürülen görüşler, geçerliliğini yitirmiştir. Söz gelimi Türk tiyatrosuna ait ilk örneklerin bundan 4000 yıl öncesine kadar ulaştığı, elde yeterli bilgi ve belge olmadığı, her şeyden önce metinlere ulaşılamadığı için bu bilgilerin birer varsayımdan öteye geçmediğini söyleyebiliriz (Tuncel, 1938).

İlk batılı anlamda tiyatro eserlerinin Şinasi'den çok önce yazıldığı, bunlardan haberdar olunmadığı için, Batı tarzı Türk tiyatro edebiyatının Şinasi ile birlikte başladığı kabul edilmektedir. Türkiye sınırları dışında Türkçe olarak kaleme alınan uzun yıllar haberdar olunmayan tiyatro eserlerinden biri de "Nasreddin Hoca'nın Mansıbı" adlı tiyatro eseridir. Eser, Metin And tarafından yayımlanmış (And, 1983), Labecka-Kdecherowa tarafından da tanıtılmıştır. Çeşitli dillere çevrilen eser, sahnelenmiştir. Kimin tarafından ve neden yazıldığı konusunda çeşitli rivayetler ileri sürülse de bu eserin Türkçeyi ve Türk kültürünü öğretmek maksadıyla kaleme alındığı kuvvetle muhtemeldir.

Üzerinde duracağımız "Nasreddin Hoca'nın Mansıbı" tek perdelik kısa bir oyundur. Oyun, kendi içinde bir bütünlüğü olmakla birlikte, Nasreddin Hoca'nın fıkraları etrafında gelişir. Türk diline ve kültürüne çok aşina biri tarafından kaleme alındığı kuvvetle muhtemel olan bu eserin Türkçe öğrenim alıştırmalarına kaynaklık etmek maksadıyla kaleme alındığı düşünülmektedir. Bu yüzden Türk dilini ve kültürünü çok iyi bilen biri tarafından yazılmış olma ihtimali oldukça yüksektir. Hangi şekilde yazılmış olursa olsun, bu kısa eser, devir, nesil ve kültür arasındaki ilişkileri bir arada yansıtması bakımından oldukça dikkat çekici olduğunu belirtmeliyiz.

Eserin konusu, Konya'da açık bulunan müderrislik kadrosuna talip iki kişinin mücadelesi şeklindedir. Bu kadroya Nasreddin Hoca ve Uzun Osman taliptir. Uzun Osman, dürüst olmayan, işlerini rüşvet ve iltimasla elde etmek isteyen, bu yolda her şeyi mubah görmektedir. Nasreddin Hoca ise yoksul ve saf gönüllüdür.

Uzun Osman, müderrislik yarışında Nasreddin Hoca'yı devre dışı bırakmak için her şeyi yapar. Nasreddin Hoca'yı kandırarak olmadık işlerin içine sokar. Hazırladığı tuzaklarla, Nasreddin Hoca'yı zor duruma düşürmek için her türlü oyunu oynamaktan çekinmez. Bu iş için kendisinin en büyük yardımcısı da bahçıvanıdır.

Yazar bu kısa eserde Nasreddin Hoca'nın çok bilinen nüktelerini birbiri arkasına ekleyerek bunu vakanın doğal akışı içerisinde sunar. Bu nükteler, vakanın akışına uygun olarak sıralanırken, birbiriyle ilgili ve asıl vakanın dengesini sağlayacak biçimde kullanılır. Nasreddin Hoca'nın en çok bilinen nüktelerden biri de "Dostlar Alışverişte Görsün" nüktesidir. Bu nükte, Uzun Osman'ın Nasreddin Hoca'ya hazırladığı tuzakla ilgili bir örgü üzerinden aktarılır.

Bilindiği gibi deyimlerin anlamları çoğu zaman hayatla ilgili bir örnek üzerinde anlatıldığında ancak anlaşılmalıdır. Çünkü bir deyimın mecazının keşfedilmesi için, bu mecazın dayandığı gerçekliğin bilinmesi gerekmektedir. "Dostlar Alışverişte Görsün" nüktesi de böyledir.

Nüktenin aslı şöyledir:

"Nasreddin Hoca bir zamanlar yumurta esnaflığına soyunur. Ne var ki, on paraya aldığı yumurtaları dokuz paraya satar.

Etraftakiler Hoca'nın bu ticaretten zarar ettiğini görünce onu uyarırlar:

– Ne yapıyorsun Hocam, bu külliye zararlıdır. Artık alıp eksik satıyorsun deyince,

Hoca:

– Sağ olun dostlarım, demiş, ben yaptığımı biliyorum. Maksat dostlar alışverişte görsün demiş."

Nasreddin Hoca'nın Mansıbı adlı eserde ise nükte şu bağlam içerisinde anlatılır:

Uzun Osman, Nasreddin Hoca'ya yumurta satarak para kazanmasını öğütler. Hoca, buradan elde edeceği gelikle bir hediye alacak onu da kendisini müderris olarak ataması için Konya Beğ'ine takdim edecek ve onun gözüne girerek müderrislik kadrosuna atanacaktır. Ancak işler hiç de istediği gibi gitmez. Çünkü Hoca sürekli zarar etmektedir. Uzun Osman'ın bu önerisi Hoca'nın aklına yatmasa da ona inanır ya da inanmış gibi görünür. On paraya satın aldığı yumurtaları dokuz paraya satar. Bu durumu bir türlü anlamlandıramayan Hoca, durumu Osman'a şöyle anlatır:

"Varup yumurtanın dokuzunu bir paraya satun alup boyayup on tanesini bir paraya satıverdim. Lakin bilmem nice oldu on param var idi

yirmi kazanayım deyu şimdi salt dokuz kaldı. Bu elbette şeytanın işi olmak gerek, zira sen dostum elbette fena öğüt vermezsin" (And, 1983, s. 29). der.

Hoca, bu işin içinde bir tuzak olduğunu Uzun Osman'a ima eder. Uzun Osman da "*Korkma Hoca, her alışverişin evveli ziyandır. Faydası sonradan zahir olur. Birkaç gün böyle yumurta alup sat da çok para kazanursun, sözüme inan.*" (And, 1983, s. 30) diyerek onu ikna etmeye çalışır. Durumdan haberdar olan Nasreddin yakın dostu ve destekçisi Ahmet Ağa:

"- Deli misin ey Hoca, hiç böyle alışveriş olur mu? Bu âşikare ziyandır!" diyerek Hoca'yı uyarınca, Hoca da,

"-İsterim ki dostlar beni alışverişte görsünler." (And, 1983, s. 30) diyerek yukarıdaki nokteye göndermede bulunur. Zaten Osman niyetini neden Hoca'ya böyle bir yol gösterdiğini de itiraf eder:

"Bu mansıbı elbette sen alamazsın. Müderris ben olmalıyım!..."

Var ey Cahil! Birkaç akçen kaldı ise anı da harç eyle, bak şu müderris olacak külhaniye! Değil ki müderris olmaz, bugün benim fitnem ile bütün mal ve eşyasını bile gayb edüp Beğ hazretlerinden haps olunur inşallah." (And, 1983, s. 30)

Nasreddin Hoca karakter ve oluşturduğu tipolojik yapısı gereği, kendisi ile ilgili meselelerde karşısındakine her zaman bir fırsat verilmesinden yanadır. Herkesin hata yapabileceğine inanan Hoca, işlenen hatadan dönülmesinin çok büyük bir erdem olduğunu hissettirir. Hatasından dönmeyenler için ise acımasızdır. Ona unutamayacağı bir ders vermekten de çekinmez.

Nasreddin Hoca, Uzun Osman'ın kendisine kurduğu tuzağı fark etmiş olmasına karşın ona karşı önce önyargılı olmamaya özen gösterir. İşin içinde bir hinliğin olduğunu anladığında kendisine bir ders vermekten kaçınmaz. Uzun Osman, bahçıvanı aracılığı ile Hoca'yı olmadık işlerin içine sokar, onu kendi çaresizliği içinde bırakma yoluna gider. Evine hırsız yollaması, helvacıyı başına musallat ederek onu dövdürmesi, üstüne üstlük kendisine borcu var diyerek belge uydurup yalancı şahit tutması onun yaptığı hilelerden bazılarıdır. Hoca bu hile ve tuzaklardan kendince kurtulma yolunu seçer. Hoca'nın tek dayanağı ve en büyük yardımcısı, dostu Ahmet Ağa ve oğludur. Ahmet Ağa onu Osman'ın tuzakları ve kötülükleri karşısında onu uyarır.

Nasreddin Hoca'nın bilinen fıkralarının arka arkaya eklenerek oluşturulan bu tiyatro eserinde, fıkraların daha çok çağrışımları üzerinde durulur. Söz gelimi "*insana döve döve helva yediriyorlar*" fıkrası tiyatro eserinde farklı bir biçimde ele alınır. Bu fıkranın aslı şöyledir:

“Konya çarşısındaki helvacı dükkânlarının vitrinlerine iştahla bakan gariban adamın biri, bir dükkân sahibinden biraz helva sadaka olarak vermesini istemiş. Dükkâncı vermemiş. Garibanın canı da çok helva çekmiş. Dayanamayıp, dayak yemeyi de göze alarak başka bir helvacı dükkânına girmiş. Bir lenger helvayı önüne çekmiş ve hızla atıştırmaya başlamış.

Helvacı adamın üstüne yürümüş;

- Bre adam, sorup istemeden, parasını ödemedi böyle helva yenir mi? demişse de adamın aldırmaııp atıştırmayı sürdürdüğünü gören helvacı, adama sille tokat girişmiş.

Dükkânda tesadüfen bulunan Nasreddin Hoca müşterilere doğru dönüp:

-Şu Konyalı helvacılar ne iyi adamlar; parası olmayan garibana bile döve döve helva yediriyorlar, demiş.”

Eserde ise Uzun Osman yardımcısı Bahçıvan aracılığı ile bir helvacıyı Hoca'ya gönderir. Hoca helvayı yiyecek parasını ödemediği için helvacı arasında tartışma çıkacak ve bir kargaşa olacaktır. Bu kargaşadan istifade Hoca'nın evine giren hırsız onun nesi var nesi yok çalacaktır. Nihayet işler Osman'ın istediği gibi gider. Hoca, helvayı yedikten sonra helvanın parasını isteyen helvacıya parası olmadığını söyleyince helvacı da parasını vermeye Hoca'yı pataklar. Dayağı yiyen Hoca şöyle söylenir:

“Vay, vay... Konya! Sen ne hoş Konyasın, amma helvayı bunda adama döğe döğe yedirirler...” (s. 34)

Eserde atıfta bulunulan bir diğer fıkra da devenin kanadının olması ile ilgilidir. Fıkranın aslı:

“Bir gün Nasreddin Hoca caminin kürsüsünde vaaz verirken;

- Ey cemaat, şükredin ki Allah develerimize kanat vermedi demiş.

Cemaat duraklamış, develerimizin kanatları olsa ne güzel uçardık, ne hızlı giderdik, acaba Hocamız ne demek istiyor diye düşünürlerken cemaatten biri:

- İyi olmaz mıydı ama Hocam? diye sorunca;

- Kanatları olsa develeriniz damlarınıza konarlardı, damlarınız da başlarınıza yıkılırdı." demiş.

Bu fıkraya atıf ise eserde şöyle yapılır:

Ahmet Ağa Hoca'yı Uzun Osman'ın kendisine hazırladığı tuzaklar konusunda ikaz eder. Hoca onun bu uyarılarına teşekkür ettikten sonra ona şöyle bir latifede bulunur:

"Ahmet Ağa- Bilmez misin ey Hoca, Uzun Osman dostun değil düşmanındır. Ol dahi müderris mansıbını ister.

Hoca- Bak a! bak a! Öyle şeye hiç fikrim varmazdı. Öyle ise Uzun Osman beni aldatmak istedi...

Ahmet Ağa- Elbette gözünü aç!

Hoca- Bildim... bildim... şimdi hiç korkmam.

Ahmet Ağa- Sakın ey hoca, Uzun Osman fena adamdan. Allaha ısmarladık. (Gitmek ister)

Hoca- (İleyh nişan eder) Ahmet Ağa! Ahmet Ağa!

Ahmed Ağa – (Geri gelür) Ne istersin?

Hoca- Var imdi Tanrı tealaya şükr eyle kim deveye kanatlar verüb uçurmamış. Eğer sa'ir hayvanat gibi uçarsa evlerimizin üzerine konup yıksa halimiz nice olurdu? (s. 31)

Eserde Nasreddin Hoca'nın dil zekâsı ve hazır cevaplılığı üzerinde de durulur. Oğlu Mehmet, babasından zerdali hakkında bilgi ister. Hoca da zerdali hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmamasına karşın, oğlunun karşısında bilgisiz durumuna düşmemek için şöyle cevap verir:

"Oğul, o evvel yumurta ağacı idi. Dolu urub üzerinde beyazı gitmiş, sarıları kalmış!" (s. 31)

Nasreddin Hoca'nın hazır cevap oluşu ile ilgili özelliği oğlu ile kurduğu diyaloglarda birbiri ardınca sıralanır. Oğlu:

"...gözüm ağırır. Ne yapayım babam?" deyince, "Gel çıkarayım kurtulursun." der. Çocuk: "Babacığım hiç göz çıkarılır mı?" deyince buna kendince şu mantıklı cevabı verir:

"Benim ağzımda geçen bir dişim ağrır idi de çıkarmayınca rahat olmadı."

Bunların dışında, dışarıda yeni doğmuş 'ay'ı gören çocuğunun meraklı sorusuna, onun "yeni ay" olduğunu, çocuğun "eskisini ne yaptıklarını" sorması üzerine de "Eski ayı pare pare kesüb yıldız iderler." diye cevap verir. Aslında bu cevaplar, Hocanın her durumda bir çözüm bulma ve bulduğu çözümleri ise mantıklı bir zemine oturma yeteneğine sahip olduğunu göstermektedir. Her ne kadar cevaplar fantastik ve akla yatkın görünmese de buna itiraz etmek ve reddetmek de öyle kolay görünmemektedir.

"Bir gece Nasreddin Hoca kuyudan su almaya gider. Bakar ki ay kuyuya düşmüş. Hoca:

Kadın kadın, diye hanımına bağırır. Bana çabuk bir kanca getir yoksa ay boğulup ölecek.'

Karısı kancayı getirir. Nasreddin Hoca kancayı kuyuya atar çeker çeker kanca gelmez. Hoca, "galiba ay'ı tuttum" der. Kancanın ipi gerilir gerilir ve kopar. Sırt üstü düşen Nasreddin Hoca gökyüzünde ay'ı görür.

-Düştük düşmesine ama ayı da kurtardık, der."

Yukarıda anlatılan bu fıkra eserde şöyle yansır:

"Mehmet- ... Yeni ay şu suyun içine düşmüş...

Hoca- Dur bakayım! Gerçektir... Bak a! Bak a! Acaib...

Mehmet- Acaiben nice oldu?

Hoca- Öyle şey hiç gördüğüm yok... Bilmem, ama bunun ilacı kolaydır.... Var oğlan bana şu çengelli iğneyi getir." (s. 32)

Çocuk babasının dediğini yapar. Hoca çengelli iğneli ipi suyun içine atar, çengelli iğne bir taşa takıldığı için Hoca zorlanır. İp kopunca da Hoca sırt üstü yere düşer. Çocuğuna "düştim amma ay yine yerindedir." diyerek çözümünü ironik bir biçimde bulmuş olur.

Hoca'nın helvacı ile kavgası sırasında evine hırsız girer. Zaten bu işi Uzun Osman bahçıvanı aracılığı ile organize etmiştir. Hırsız Hoca'nın nesi var nesi yok alıp gider. Bu durum Nasrettin Hoca fıkralarında şöyle anlatılmaktadır:

"Nasreddin Hoca'nın evine bir gece Hırsız girmiş. Evde ne var ne yok toplayıp giderken durumu fark eden Hoca yatağından kalkmış, evde kalan eşyalardan birkaçını eline alıp hırsız izlemeye başlamış. Bir süre sonra hırsız kendi evine gelmiş kapıyı açmış, Hoca da ardından girince hırsız şaşırılmış:

- Be adam ne arıyorsun burada? diye sormuş.

Hoca da

-Hiç ne olacak. Biz buraya taşınmadık mı? demiş."

Eserde ise durum şöyle anlatılır:

"Mehmet- Babam eve hırsız girdi.

Hoca- Sus ol, oğul ko gitsin! Biraz rahat olayım... Ol kadar kötekten kımıldanamam... Mecalim kalmadı.

Mehmet- Babam hırsıza bak!

Hoca- Dur bakayım... (Kusur eşyayı alır.)

Hırsız- Bre Hoca nereye gidersin?

Hoca- Gel oğul! Biz bu hırsızın evine taşındık.” (s. 35)

Bahçıvan Uzun Osman'ın hazırladığı tuzağı uygulamış, bunun mutluluğu ile Osman'ı bilgilendirmektedir. Osman artık Nasreddin Hoca'nın kendisi için bir rakip olmayacağı düşüncesine iyice inanmıştır. Ahmet Ağa Nasreddin Hoca'nın bu zor durumunda ona yardım eder. Beğ'in kethüdasını da tanıyan Ahmet Ağa, Uzun Osman'ın kurduğu hileleri ona anlatır, böylece Nasreddin Hoca'nın haksızlığa uğramasının önüne geçmiş olur.

Hoca, zor durumdadır. Beğ'e mutlaka bir hediye vermek arzusundadır. Bunun için Uzun Osman'ın bahçesinden pancar çalacak ve bunları hediye edecektir. Ancak Bahçıvan'a yakalanır.

Bu durumu ifade eden fıkranın aslı şöyledir:

“Hoca bir gün komşusunun bahçesindeki zerdali ağacına merdiven dayamış, zerdali çalacakmış. Hocayı gören komşusu sormuş:

-Hoca bahçeme merdiven dayamış ne yapıyorsun?

Hoca cevaplamış:

-Merdiven satıyorum.

Komşusu

-Hoca merdiven 'burada mı satılır?' diye Hoca'ya hiddetlenince

Hoca cevap vermiş:

-Merdiven benim değil mi, nerede istersem orada satarım.”

Eserde bu durum şöyle dile getirilmektedir:

Bahçıvan Hoca'yı bahçede görünce, burada merdivenle ne yaptığını sorunca, o da merdiveni sattığını söyler. Bahçıvanın merdivenin burada satılmayacağını söylemesi üzerine Hoca:

“Behey cahil gönlümün kâhyası değilsin a! Nerdüban kendü malımdır, nerede istersem satarım.” (s. 39) diye cevap verir.

Kimileri bu nüktenin Hoca'nın olumsuz bur kişi olarak tanınmasına yönelik olduğunu söylemesine karşın, aslında onun ne kadar hazır cevap ve problemlere kendince çözüm bulma ve zor durumdan kurtulma pratikleri geliştirme konusundaki yeterliliğini ortaya koymaktadır.

Uzun Osman Hoca'nın kendisine borcu olduğuna dair bir belge ile yalancı şahit bulmuştur. Hoca, Osman'ın bu hilesini kabul etmiş gibi görünerek ondan Beğ'in huzuruna çıkmak için bir kıyafet vermesini ister. Osman da bunu severek yerine getirir. Hâlbuki Hoca'nın niyeti farklıdır.

Sonunda Beğ Konya'ya gelmiştir. Kethüda, arkadaşı Ahmet Ağa'nın Uzun Osman hakkında kendisine verdiği bilgileri Beğ'e aktarır.

Nasreddin Hoca Beğ'in huzuruna çıkar ve latifeleri ile onun hoşnutluğunu kazanır. Uzun Osman ise hilelerinin bedelini ağır bir biçimde öder.

2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Eserin temel örgüsünde dil ve dile ait kültürel unsurların yanında, mecazlı söyleyişlerin gerçeklik boyutu somut hale getirilerek aktarılmıştır. Bu eserin bir dil öğretim alıştırmaya kitabı olarak tasarlanmış olduğu böylece daha açık bir biçimde anlaşılmaktadır. Hem Nasreddin Hoca gibi Türk kültürünün ve mizahının önemli bir ismi tanıtılmış, hem de onun nüktelerinden yola çıkılarak Türk dilinin incelikleri ortaya konulmuştur.

Sonuç itibariyle, Nasreddin Hoca'nın bir tiyatro eserinde konu edilmesi, ona ait nüktelerin farklı bir coğrafyada ve toplum huzurunda sunulmuş olması oldukça önemlidir. Bir taraftan Türk toplumunun yetiştirdiği bu yüce değerın başka toplumlar tarafından bilinmesi, diğer taraftan da bizim onu daha iyi anlamak ve hayatımızın değişik aşamalarında ve bölümlerinde değerlendirmek mecburiyetimizi artırmaktadır. Nasreddin Hoca bir gülmece kavramının karşılığı olmaktan çıkarılarak onun bir düşünce adamı olduğu fikrini daha çok genelleştirmeliyiz.

KAYNAKLAR

- Akı, N. (1989). *Türk Tiyatro Edebiyatı Tarihi I*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- And, M. (1983). *Şair Evlenmesi'nden Önceki İlk Türkçe Oyunlar*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevi.
- Gürsoy, Ü. (1996). Nasreddin Hoca'nın Mansıbı, S. 32-31, s. 23-25, Güz, Ankara.
- İz, F. (1958). 150 Yıl Önce Yazılmış Bir Türkçe Piyes. *Forum*, 101, 17-18.
- Labecka-Koecher, M. (1970). Une Comedie Turque Inconnue dans les Collection Polonaises/ An Unknown Turkish Comedy in Polish Collections. *Le Theatre en Pologne/ The Theatre in Poland*, 8, 27-33.
- Nutku, Ö. (1985). *Dünya Tiyatrosu Tarihi I: Başlangıcından 19. Yüzyıla Kadar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sevengil, R. A. (1959). *Türk Tiyatro Tarihi, Eski Türklerde Dram Sanatı*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Sevengil, R. A. (1959). İlk Türk Tiyatro Eseri Hangisidir? *Cumhuriyet*, 2 Haziran: 4.
- Sokullu, S. (1993). *Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tuncel, B. (1938). *Tiyatro Tarihi (C. I)*. İstanbul: Derlet Basımevi.